

Podporna gradiva za učitelje

**pri vključevanju otrok in
mladostnikov iz ranljivih skupin**

Podpora dolgotrajno bolnim učencem

ZAVOD
REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA ŠOLSTVO

Podporna gradiva za učitelje pri vključevanju otrok in mladostnikov iz ranljivih skupin

PODPORA DOLGOTRAJNO BOLNIM UČENCEM

Avtorice:

Petra Košnik, Zavod RS za šolstvo

dr. Vanja Riccarda Kiswarday, Pedagoška fakulteta, Univerza na Primorskem

Branka Žnidaršič, OŠ Ledina, bolnišnični šolski oddelki

dr. Petra Lešnik Musek, Pediatrična klinika, UKC Ljubljana

dr. Tanja Černe, Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše Ljubljana

Urednica: **Kristina Bratina**

Jezikovni pregled: **Vera Jakopič**

Izdajatelj in založnik: **Zavod RS za šolstvo**

Predstavnica: **Jasna Rojc**

Urednica založbe: **Barbara Jarc**

Spletna izdaja

Ljubljana, 2025

Publikacija je brezplačna.

Publikacija je dosegljiva na: www.zrss.si/pdf/Podpora_dolgotrajno_bolnim_ucencem.pdf

Katalogni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID **263678467**

ISBN 978-961-03-1426-4 (PDF)

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

PODPORA DOLGOTRAJNO BOLNIM UČENCEM

Dolgotrajna bolezen pomeni zdravstveno stanje, ki traja vsaj tri mesece, vpliva na učenčevo vsakodnevno življenje in zahteva pogosto zdravljenje ali posebno zdravstveno obravnavo (Mokkink idr., 2008)¹. Med take bolezni spadajo kardiološke, endokrinološke, gastroenterološke, alergološke, revmatološke in druge avtoimune bolezni oziroma obolenja, nefrološke, pulmološke, onkološke, hematološke, dermatološke, nevrološke in psihiatrične bolezni.

Učenci z dolgotrajno boleznijo so zelo raznolika skupina, saj bolezni različno vplivajo na njihovo šolanje, socialno življenje, čustveni razvoj in vsakodnevno funkcioniranje. Bolezen lahko privede do izostajanja od pouka ali učenja od doma, socialne izolacije in zmanjšane vključenosti v pristočasne dejavnosti, do čustvenih stisk, utrujenosti, bolečin in zmanjšane energije. Nekatere bolezni vplivajo tudi na kognitivne procese, govorne zmožnosti in znižajo motivacijo za delo.

Prilagoditve

Zdravljenje poteka na različne načine in v različnih oblikah, zaradi česar so možne pogoste odsotnosti od pouka, kar **prekinja kontinuiteto učenčevega šolanja in vpliva na njegov učni uspeh**. Šola ima zato pomembno vlogo pri ohranjanju rutine, stikov z vrstniki ter krepitvi občutka normalnosti in samospoštovanja. Z znanjem o bolezni in razumevanjem njenih posebnosti lahko strokovni delavci pomembno prispevajo k učenčevemu uspehu in razvoju. Učencem z dolgotrajno boleznijo se v šoli zagotavljajo prilagoditve učnega procesa, fleksibilno se izvaja izobraževalni program, strokovni delavci šole pa spremljajo učenčevo stanje in redno prilagajajo individualizirani program. Ključno je tesno sodelovanje s starši, strokovnjaki in zdravstvenim timom.

V skupino učencev z dolgotrajno boleznijo spadajo tudi učenci z motnjo pozornosti s hiperaktivnostjo (ADHD), ki se pojavlja v treh oblikah:

- s prevladujočimi težavami s pozornostjo,
- s prevladujočimi težavami hiperaktivnosti in impulzivnosti,
- kombinirane težave pozornosti, hiperaktivnosti in impulzivnosti.

Na splošno se težave pri učencu z motnjo pozornosti s hiperaktivnostjo kažejo pri njegovi zmanjšani pozornosti, slabše razvitih izvršilnih funkcijah, čezmerni aktivnosti in težavah pri zmožnosti samouravnavanja. ADHD pomembno vpliva na učenčevo učno učinkovitost, socialno delovanje in samopodobo. Nekateri učenci so sicer lahko močno osredotočeni na zanimive dražljaje, pri nalogah, ki jih ne zanimajo, pa težko vzdržujejo pozornost. Kako se bodo znaki ADHD intenzivirali ali zmanjševali, je odvisno od številnih dejavnikov. **Varovalni dejavniki so: učenje samoorganizacije,**

¹ Mokkink, L. B., Van der Lee, J. H., Grootenhuys, M. A., Offringa, M. in Heymans, H. S. (2008). Dutch National Consensus Committee »Chronic Diseases and Health Conditions in Childhood«. Defining chronic diseases and health conditions in childhood (0–18 years of age): National consensus in the Netherlands. *European journal of pediatrics*, 167(12), 1441–1447.

učenje socialnih veščin, razvijanje delovnih in učnih navad, krepitev učenčevih interesov in prilagoditvenih spretnosti ter razvijanje realne, zdrave samopodobe (Belec idr., 2019)².

Pri podpori dolgotrajno bolnemu učencu v šoli je pomembna podpora pri socialnem vključevanju in razvoju samostojnosti, ki vključuje spodbujanje učenčeve psihične odpornosti glede na njegovo razvojno obdobje. V dogovoru s starši in učencem strokovni delavci senzibilizirajo vrstnike o naravi bolezni in potrebnih prilagoditvah. Pomembno je, da se učenec počuti sprejetega ter da ga vrstniki podpirajo pri zdravstvenih potrebah. **Med odsotnostjo se spodbuja ohranjanje stika s sošolci** (na primer s pismi, predmeti, socialnimi omrežji). Učitelji naj spremljajo možnosti socialne izključenosti, zasmehovanja ali spletnega nasilja ter sproti ukrepajo. Ob vrnitvi v šolo je pomembno aktivno povezovanje z vrstniki, na primer z medvrstniško pomočjo in skupinskim delom. Učenca naj se vključi v dejavnosti, ki ga zanimajo in mu omogočajo povezovanje z drugimi. S prilagojenimi nalogami se krepi njegova samostojnost in pozitivna samopodoba.

Organizacija in izvajanje pouka z dolgotrajno bolnimi učenci

Organizacija prostora

Dolgotrajno bolan učenec	Učenec z ADHD
- Sedi v bližini učitelja oziroma na mestu, ki mu omogoča najboljšo osredotočenost, - matična učilnica naj bo v pritličju šole, da se zmanjša število selitev iz učilnice v učilnico, - prostor za počitek, - redno prezračevanje, - poseben prostor za potrebno nego in oskrbo, - dogovorjen varen prostor za shranjevanje zdravil, pripomočkov in prve pomoči učencu, - prostor za umik iz razreda za terapije po navodilih zdravnika.	- Sedi na mestu, ki je umaknjeno od virov motečih dražljajev, za najboljšo osredotočenost, - možnost sedenja na stolu na način, ki mu omogoča največjo zbranost, - če je zelo nemiren, lahko sedi sam, - če sedi ob sošolcu, ima lahko z lepilnim trakom označen svoj delovni prostor, - sedi naj ob sošolcu, ki mu pomaga pri usmerjanju pozornosti, - prostor za sporočila v zadnjem delu učilnice.

² Belec, B., Caf, B., Černe, T., Kalan, M., Mihevc, N., Pirc, L. in Rotvejn Pajič, L. (2019). *Biti starš otroku z ADHD*. Ljubljana. Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše Ljubljana.

Uporaba pripomočkov in opreme

Dolgotrajno bolan učenec	Učenec z ADHD
• Prilagojena miza oziroma delovni prostor, • vsebinsko in količinsko prilagojena gradiva in/ali zadolžitve, • fotokopije zapiskov in/ali izročki zamujene učne snovi ob odsotnosti, • pomoč pri urejanju in organizaciji zapiskov, fotokopij in drugih gradiv, • postopkovniki oziroma nazorni zgledi s koraki pri reševanju nalog, • dodaten komplet učbenikov v šoli, • individualizirana učna gradiva za samostojno delo doma med odsotnostjo od pouka, • beležka za vpisovanje opravljanja šolskih obveznosti, domačih nalog, • e-učbeniki in e-delovni zvezki, • uporaba osebnih računalniških naprav.	• Kratka, enoznačna navodila, • jasna struktura gradiv, • kinestetična miza, uporaba sedežev, pri katerih je glavni del gibljiv, • ustrezno visoka miza in stol, • uporaba senzornih pripomočkov za usmerjanje pozornosti ter sproščanje, • ojačevalci pozornosti, • slikovno gradivo in urniki za organizacijo in strukturiranje časa, • postopkovniki oziroma nazorni zgledi s koraki pri reševanju nalog, • opomniki glede dogovorov o delu, vedenju, domačih nalogah ..., • možnost izročkov daljše učne snovi, • uporaba osebnih računalniških naprav.

Prilagoditve pri poučevanju

Učitelj načrtuje vzgojno-izobraževalno delo glede na učenčeve odsotnosti ter enakomerno razporedi šolske obveznosti do konca leta. Če se učenec vključuje le deloma, pripravi urnik postopne vključitve in tedensko določi, katere predmete bo obiskoval. **Ključno za učenčev celostni razvoj je, da je kljub bolezni čim več prisoten pri pouku v razredu, med vrstniki.**

Dolgotrajno bolan učenec	Učenec z ADHD
• Prilagojen tempo dela, • sprotno spremljanje opravljanja nalog in načina reševanja, • po potrebi prilagajanje zahtevnosti in količine dela glede na trenutno zdravstveno stanje in počutje, • raba ojačevalcev pozornosti, • večkratna ponovitev navodil in/ali dodatna razlaga, • natančna in jasna navodila za samostojno usvajanje in utrjevanje učne snovi doma, • krajši odmori med nalogami, • redno razgibavanje med poukom, • možnost pitja tekočine in prehranjevanja izven obrokov (glede na zdravniška navodila), • zaradi posebnosti bolezni možnost izhodov na stranišče med učno uro, • možnost kasnejšega prihoda oziroma predčasnega odhoda od pouka, • po potrebi zamenjava učilnice pred odmori, • spremljanje in nadzor pri jemanju zdravil, • prilagojene fizične obremenitve, • prilagojeno izvajanje pouka zaradi oviranosti, • prilagojeno izvajanje dnevnih dejavnosti, izletov, taborov.	• Rutinske dejavnosti pri pouku, • usmerjanje pozornosti na dogovorjen način, • enostavna, kratka navodila, podana po dveh senzornih poteh, • delitev kompleksnejših nalog na dele, • spodbuda k skupinskemu učenju, • vključevanje krajših sprostitev in gibalnih dejavnosti, kratki gibalni odmori, • pri povratnih informacijah pozornost usmerjena na učenčeve pozitivne reakcije, pravilne odgovore, • uporaba barvnih opomnikov za strukturo dela, • multisenzorni materiali, • prostorsko sidro – pri podajanju navodil je učitelj vedno na istem mestu v prostoru, • napovedani prehodi z vidnimi, zvočnimi znaki, • možnost umika, prostor za umiritev.

Prilagoditve pri preverjanju in ocenjevanju znanja

Dolgotrajno bolan učenec	Učenec z ADHD
• Ocenjevanje naj se načrtuje glede na psihofizično počutje in zdravstveno stanje učenca, • ob zagonih bolezni, slabem zdravstvenem in psihofizičnem stanju se učenca ne ocenjuje, • napovedana in datumsko ter vsebinsko dogovorjena preverjanja in ocenjevanja znanja, • učenec po vrnitvi k pouku ni takoj ocenjen, • enakomerna porazdelitev ocenjevanj, • po potrebi ocenjevanje zunaj oddelka, • če je mogoče, čim več ocenjevanja znanja v jutranjih urah, • podaljšan čas ocenjevanja do 50 %, • lahko piše pisni preizkus v dveh delih isti dan ali v različnih dnevih, • krajši odmori med ocenjevanjem, • možnost zapisovalca (priporočila v strokovnem mnenju), • prilagojeno ocenjevanje tehničnih, praktičnih in drugih izdelkov, prilagojeno ocenjevanje pri športu, • izjemoma možnost zmanjšane števila ocen (po odločitvi multidisciplinarnega tima).	• Napovedana in datumsko ter vsebinsko dogovorjena preverjanja in ocenjevanja znanja, • jasna in enoznačna navodila, vprašanja, • podaljšan čas ocenjevanja do 50 %, • lahko piše pisni preizkus v dveh delih isti dan ali v različnih dnevih, • po potrebi pisanje ločenih nalog, tako da je vsaka naloga na svojem listu, • če je mogoče, čim več ocenjevanja znanja v jutranjih urah, • ocenjevanje naj bo po potrebi podkrepljeno s podvprašanji, • pri ustnem ocenjevanju znanja možnost zapisa vprašanja na listek, • zmanjševanje učenčeve stiske s spodbudami in pohvalami, • po potrebi ocenjevanje zunaj oddelka, • sprotno preverjanje razumevanja navodil, dodatna razlaga navodil, • poudarjene ključne besede v navodilih ali povečan tisk, • oblikovno prilagojeni preizkusi znanja.

Vloga spremljevalca

Delo spremljevalca za izvajanje fizične pomoči **dolgotrajno bolnemu učencu je vezano na občasno ali stalno zagotavljanje fizične pomoči** učencu pri vključevanju v vzgojno-izobraževalni proces (obvezni in razširjeni program). Pri pomoči učencu **z ADHD pa je namenjeno zlasti spremstvu v manj strukturiranih situacijah** (na primer na dnevih dejavnosti) **ter tudi pri pouku** z namenom čim boljšega vključevanja v vzgojno-izobraževalni proces.

Spremljevalec za fizično pomoč je lahko tudi **vezni člen** med učencem, starši in strokovnimi delavci na šoli. Zavedati se mora, da je njegova vloga **podporna** in da ne opravlja zadolžitev namesto učenca, temveč ga **spodbuja pri razvijanju njegove samostojnosti**.

Naloge spremljevalca strokovna skupina natančneje opredeli v individualiziranem programu. Naloge se med šolskim letom ali celotnim osnovnošolskim izobraževanjem spreminjajo glede na

doseženo stopnjo učenčevega funkcioniranja in samostojnosti pri šolskih in vsakodnevni dejavnostih ter glede na druge njegove vzgojno-izobraževalne potrebe. Pri opredeljevanju nalog spremljevalca strokovna skupina izhaja iz učenčeve starosti, specifik primanjkljajev, ovir ali motenj in tudi učenčevih predlogov, skladno z njegovo starostjo in zrelostjo.